

Darka Bilić

ZIDINE OKO PALAČE

ARSEN DUPLANČIĆ, Splitske zidine u 17. i 18. stoljeću, Zagreb, Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, Uprava za zaštitu kulturne baštine, 2007., 76 str., ISBN 978-953-6240-63-0

Nedugo nakon što je Josip Ćuzela rekonstruirao tijek izgradnje šibenskih zidina u knjizi *Šibenski fortifikacijski sustav*, i splitske su zidine dobile svoju kronologiju izgradnje. Rukopis je bio završen već 2001., no tek je ove, 2007. godine napokon i objavljen. Djelo je logičan nastavak autorova dugogodišnjega istraživačkog rada na temu Splita: Arsen Duplančić se i do sada bavio splitskim zidinama u nizu članaka u kojima je publicirao i analizirao dotada nepoznate tlocrte i vedute iz domaćih i stranih arhivskih izvora. Tekst objedinjuje ne samo dosada poznate podatke (rezultate istraživanja Cvita Fiskovića, Danice Božić-Bužančić, Duška Kečkemeta, Jerka Marasovića, Slavka Muljačića i dr.) već iznosi i nove, važne arhivske podatke te novi slikovni materijal o splitskim zidinama. Prvi su put na jednom mjestu obuhvaćeni podaci o, kako u predgovoru navodi Stanko Piplović, “najcjelovitijem baroknom obrambenom sustavu na istočnoj obali Jadrana” s namjerom da se kronološki prikaže i razjasni tijek njegove izgradnje, presudne za urbanističko oblikovanje jezgre Splita.

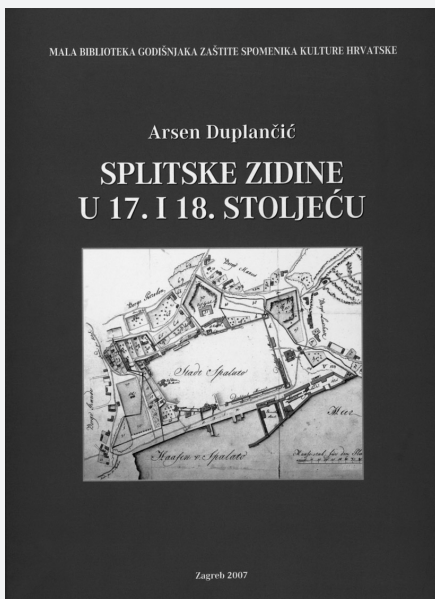
Iako se u naslovu implicira vremensko ograničenje na 17. i 18. stoljeće, obuhvaćen je i dokumentiran period sve do prošlog stoljeća. Naime, s rušenjem zidina započelo se tijekom francuske

uprave, nastavilo velikim koracima tijekom austrijske vladavine sve do posljednjeg slučaja rušenja bastiona Contarini osamdesetih godina prošlog stoljeća za potrebe željeznice.

Odabir je vremenskih odrednica logičan. Autor se ograničio na kronološki prikaz izgradnje splitskih zidina tek od početka 17. stoljeća. Naime, u tom razdoblju počinje se intenzivnije razmišljati o utvrđivanju Splita, što je potaknuto napestima neposredno prije Kandijskog rata započetog u lipnju 1645. godine. Split je do tada kao obrambeni pojas koristio stare zidine Dioklecijanove palače, dok je na zapadu, prema Marjanu, bio relativno zaštićen kasnije izgrađenim zidnim pojasom. Tek polovicom 17. stoljeća Senat nakon početnog predomišljanja odlučuje potvrdno odgovoriti na molbe Splitskana i usmjeriti svoja nastojanja prema izgradnji suvremenih zidina koje bi učinkovito zaštitile Split od turskih napada.

U uvodnom, sažetom poglavlju govori se o pripremama i obnovi gradskih zidina potaknutima izvještajima gradskih knezova i vojnih inženjera pred sam početak Kandijskog rata, kada nema velikih zahvata. Najdetaljnije je obrađen period od 1656. godine do dovršetka izgradnje bastiona Priuli oko 1670. godine, kada projektima

Camilla Gonzage i Innocenta Contija izgradnja splitskih zidina doživljava vrhunac. Na osnovi započete realizacije projekta generala Gonzage, Conti je izradio projekt po kojem je grad opasan trima bastionima i dvama polubastionima. Analizirano je stanje zidina nakon zaključenja Kandijskog rata 1669. godine i prekida njihove izgradnje te preinake koje su napravljene tijekom 18. stoljeća kada se zidine daju u najam privatnicima koji ih koriste kao vrtove ili se uz njih prislanjaju novoizgrađene kuće ili trgovine.

Osim kronološkog predočenja izgradnje zidina u tekstu se opisuju i gradska vrata u baroknom potezu zidina od njihova najranijeg pojavljivanja na prikazima Splita; rekonstruiraju se njihov izgled i promjene sve do 19. stoljeća. Nabrajaju se i novčana sredstva potrebna za izgradnju zidina, uvjeti koji su doveli do rušenja samostana Sv. Frane, pustinjaka sv. Križa, crkve Sv. Križa, dominikanske crkve sa samostanom i 220 privatnih kuća. Autor je prikupio dokaze da je prema državnoj odredbi svaki oporučitelj, da bi njegova oporuka bila vrijedna, morao donirati određen novčani iznos za izgradnju i održavanje

zidina. Dokaz o takvu financiranju izgradnje autor nalazi u primjerima oporuka od sredine 15. pa sve do 18. stoljeća.

Tijek izgradnje zidina detaljno je rekonstruiran uz pomoć velike količine arhivskih podataka. Podaci su konzultirani i djelomično prepisani iz zavidnog broja izvora: Arhiva Mletačke Republike u Veneciji, Državnog arhiva u Zadru, splitskoga Kaptolskog arhiva u Nadbiskupskom arhivu u Splitu; konzultirana je građa iz Sveučilišne biblioteke u Splitu, biblioteke Arheološkog muzeja u Splitu i drugih. Među izvorima koji do sada nisu bili korišteni ističe se svezak iz 1906. godine iz splitskoga Kaptolskog arhiva s prijepisom dokumenata iz Muzeja Correr, Biblioteke Marciane i Državnog arhiva u Veneciji.

Knjiga obiluje ilustrativnim materijalom, reprodukcijama raznih crteža Splita, vedutama, planovima i tlocrtima. Njihov ukupan broj prelazi osamdeset. Neki su crteži sada prvi put reproducirani i detaljno objašnjeni, na primjer presjeci kroz zidine, veduta i plan utvrda Splita inženjera Napoleona Francesca Erauta iz 1682. godine iz biblioteke Marciane u Veneciji ili crtež bastiona Zorzi iz 1798. godine Vicka Kuruiru iz Državnog arhiva u Zadru.

Autor se u svojoj studiji ograničio na rasvjetljavanje dosada zamršenih i slabo poznatih epizoda gradnje zidina te njihovo povezivanje u jasan i logičan kontinuum. Na te se osnove mogla i nužno mora nadovezati objektivna valorizacija splitskih utvrda u kontekstu utvrda 17. stoljeća u Dalmaciji, a onda i šire, u Mletačkoj Republici. Studija nudi mogućnost da se krene u daljnje rasvjetljavanje detalja i, osobito, u otvaranje rasprava o valorizaciji preostalih dijelova utvrde na licu mjesta, odnosno o njihovu očuvanju, pronalaganju pravog mjesta i prezentacije u, nadamo se, jednom revitaliziranoj jezgri Splita.